

KÖNYVTÁRI TREND/ JELENTÉSEK

2015-2023 / 2024 / 2.

KÖNYVTÁRI
HÁLÓZAT
2015-2023

Magyar Nemzeti Múzeum
Közcgyűjteményi Központ

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRI STATISZTIKA ADATSZOLGÁLTATÓI

A KÖNYVTÁRI HÁLÓZAT CÍMŰ JELENTÉSBEN AZ ORSZÁGOS KÖNYVTÁRI STATISZTIKA ADATAI ALAPJÁN MUTATJUK BE A MAGYARORSZÁGON MŰKÖDŐ KÖNYVTÁRAK, ILLETVE KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK SZÁMÁNAK 2015 ÉS 2023 KÖZÖTTI VÁLTOZÁSÁT A NYILVÁNOSSÁG, A GAZDÁLKODÁS JELLEGE, VALAMINT A FENNTARTÓJUK JOGÁLLÁSA SZERINT.

A jelentés öt témakörbe sűríti össze a különféle kategóriába sorolható könyvtári adatszolgáltatókkal kapcsolatos információkat, amelyek a következők:

- Jogsabályi háttér;
- Adatszolgáltatók, könyvtárak és könyvtári ellátási pontok;
- A könyvtári szolgáltatási pontok száma nyilvánosságuk szerint;
- A könyvtári szolgáltatási pontok száma főbb gazdálkodásuk jellege szerint;
- A könyvtári szolgáltatási pontok száma a fenntartó jogállása szerint.

1. JOGSZABÁLYI HÁTTÉR

Magyarországon a könyvtárügyet a *muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről* szóló, 1997. évi CXL. törvény¹ (továbbiakban Kult. tv.) szabályozza. A törvény meghatározza a nyilvános könyvtári ellátás működésének feltételeit, a települési és vármegyei könyvtári ellátást, a regionális szinten koordináló szereppel bíró, vármegyei hatókörű városi könyvtárak együttműködését, a vármegyei hatókörű városi könyvtári és a nemzeti könyvtári szerepkört, a tudományos és szakkönyvtári ellátást, a könyvtári információ- és tartalomszolgáltatás megszervezését és fejlesztését, valamint a tevékenységhez tartozó finanszírozási források körét.

A könyvtárak főbb típusai a Kult. tv. alapján kerültek meghatározásra, az altípusok elkülönítését pedig a *Könyvtári trendjelentések 1. – A könyvtárstatistikai módszertan* című jelentés tartalmazza. A fenntartó jogállása a könyvtári szolgáltatási pont finanszírozójára utal, vagyis arra, hogy a könyvtár működéséhez szükséges pénzeszközöket ki biztosítja. Ebből a szempontból megkülönböztetjük a központi költségvetés, az önkormányzatok, a közintézmények, a köztisztviselők, az egyházak, az alapítványok és egyesületek, továbbá a magánvállalkozások által fenntartott könyvtárakat.

A nyilvánosság meghatározását a Kult. tv. A *könyvkultúra és a nyilvános könyvtári ellátás* című III. részének 1. fejezete tartalmazza.² Eszerint a nyilvános könyvtár alapkövetelménye többek között az, hogy mindenki által használható és megközelíthető; rendelkezik kizárólag a könyvtári szolgáltatások céljaira alkalmas helyiséggel; rendszeresen, a felhasználók többsége számára megfelelő időpontban tart nyitva; könyvtári szakembert alkalmaz; a helyben nyújtott alapszolgáltatásai ingyenesek; és részt vesz a kulturális alapellátás kiterjesztésében. A nyilvánossági kritérium teljesítése alapján beszélhetünk nyilvános és nem nyilvános könyvtárakról.

¹ A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény: <https://njt.hu/jogszabaly/1997-140-00-00>

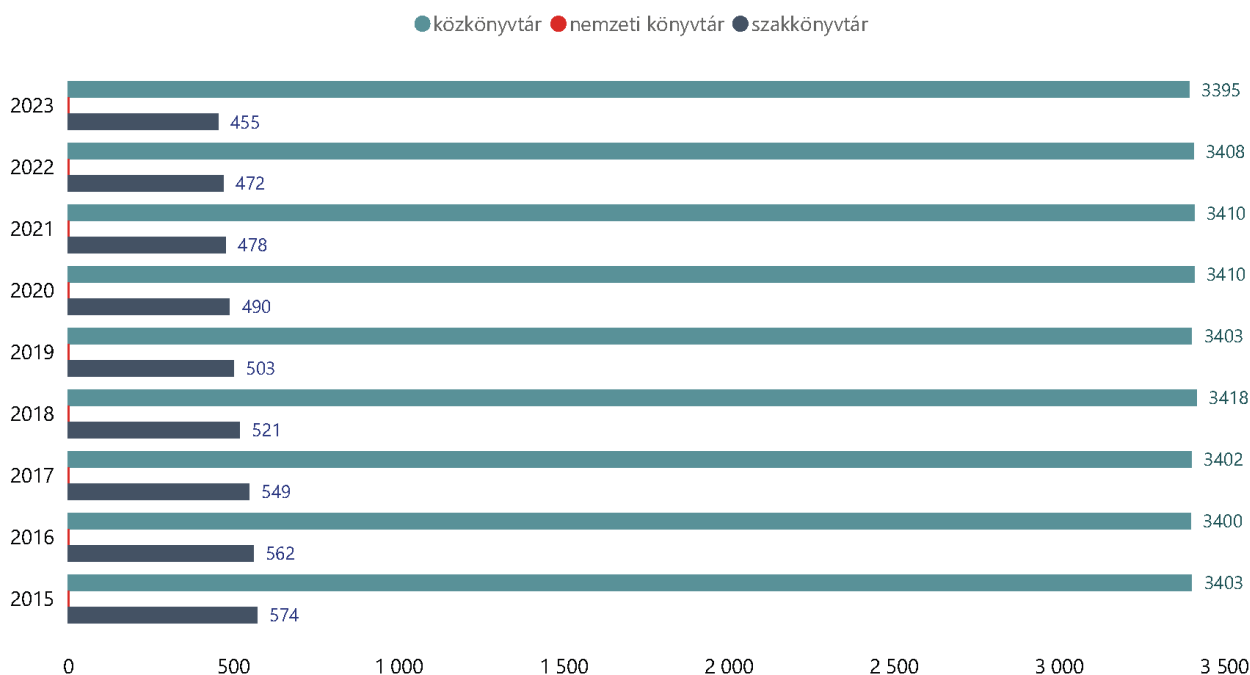
² A nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetéséről szóló 379/2017. (XII. 11.) Korm. rendelet: <https://njt.hu/jogszabaly/2017-379-20-22.2>

2. ADATSZOLGÁLTATÓK, KÖNYVTÁRAK ÉS KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSI PONTOK

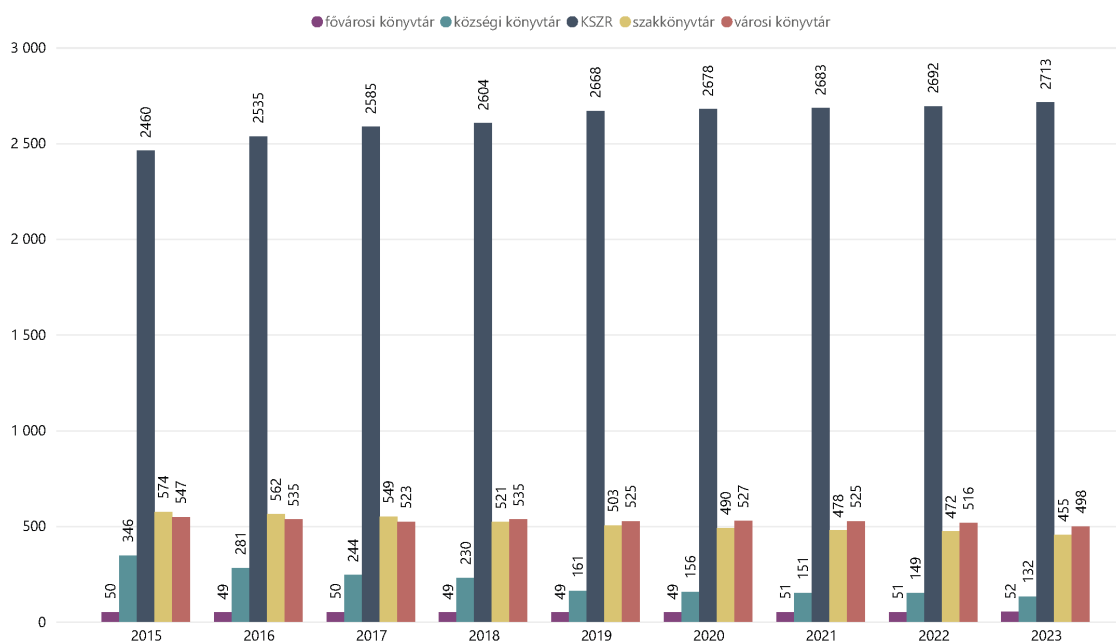
A 2023. évi országos könyvtári statisztikai adatgyűjtés során a KultStat adatbázisban az adatszolgáltatók összesen 3851 adatlapot rögzítettek,³ ez valamivel kevesebb, mint a korábbi években volt.

Ez a csökkenés illeszkedik az elmúlt öt év enyhén csökkenő tendenciájához. A 3850 darab könyvtári szolgáltatási pont közül 2023-ban 455 szakkönyvtár, 3395 közkönyvtár, 1 pedig nemzeti könyvtár (1. ábra).

1. ÁBRA: A KÖNYVTÁRI ADATSZOLGÁLTATÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA ELSŐDLEGES FUNKCIÓJA SZERINT 2015–2023

2. ÁBRA: A KÖNYVTÁRI ADATSZOLGÁLTATÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA FŐBB KÖNYVTÁRTÍPUSOK SZERINT

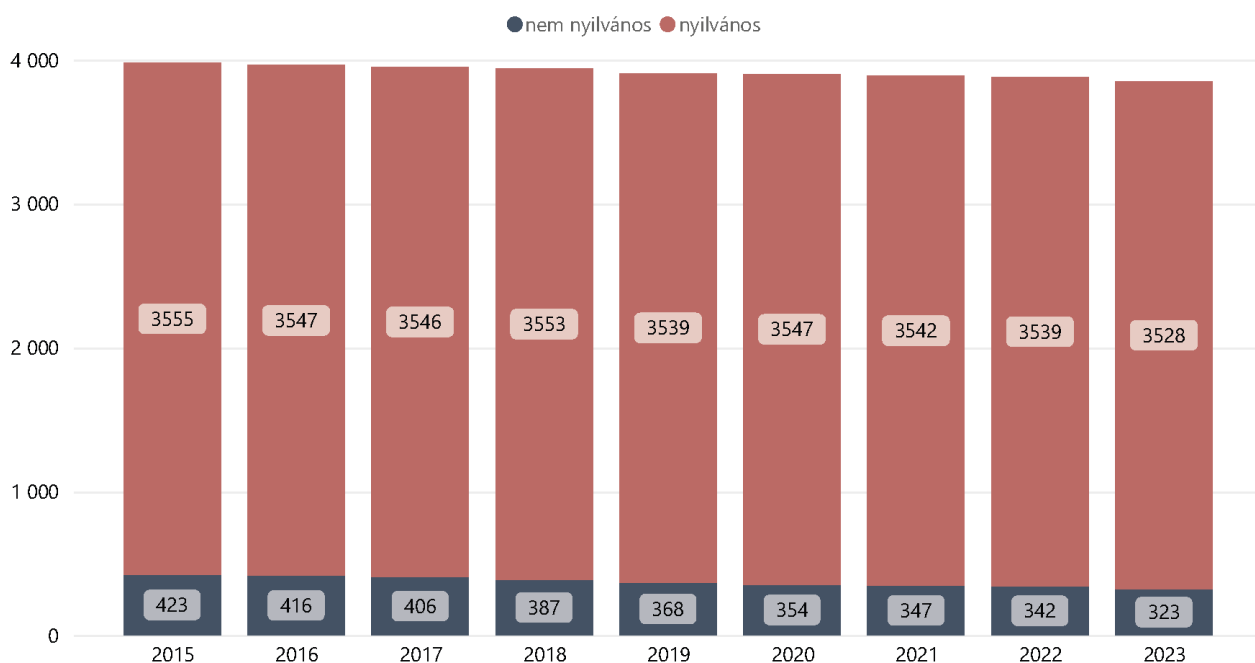

³ Ebből egy, a FSZEK összesítő adatlapja, nem külön adatszolgáltató, ezért így az elemzésben 3850 darab szolgáltatási pont adattal számoltunk.

Elsődleges, részletes funkciókat tekintve 2023-ban a könyvtárak túlnyomó többsége (2713, ami az adatszolgáltató könyvtárak több mint 70%-át jelenti) közkönyvtári feladatokat ellátó ellátott szolgáltatóhelyként, azaz KSZR formában működött – mind számukat mind pedig arányukat tekintve

2015 óta folyamatos (több mint 10%-os) emelkedés látható. Ezen belül a legtöbb KSZR (összesen 1404 darab, 52%) valamilyen egyéb – jellemzően közművelődési – intézménnyel vagy iskolával összevont telepített ellátott szolgáltatóhelyként funkcionál.

3. ÁBRA: A KÖNYVTÁRI ADATSZOLGÁLTATÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA NYILVÁNOSSÁG SZERINT 2015–2023

3. A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK SZÁMA A NYILVÁNOSSÁG SZERINT

A nyilvános könyvtárak száma 2015 és 2023 között nem változott jelentős mértékben, és nagyjából ebben az időszakban legalább a 90 százalékát tették ki az összes könyvtári szolgáltatási pontnak (3. ábra).

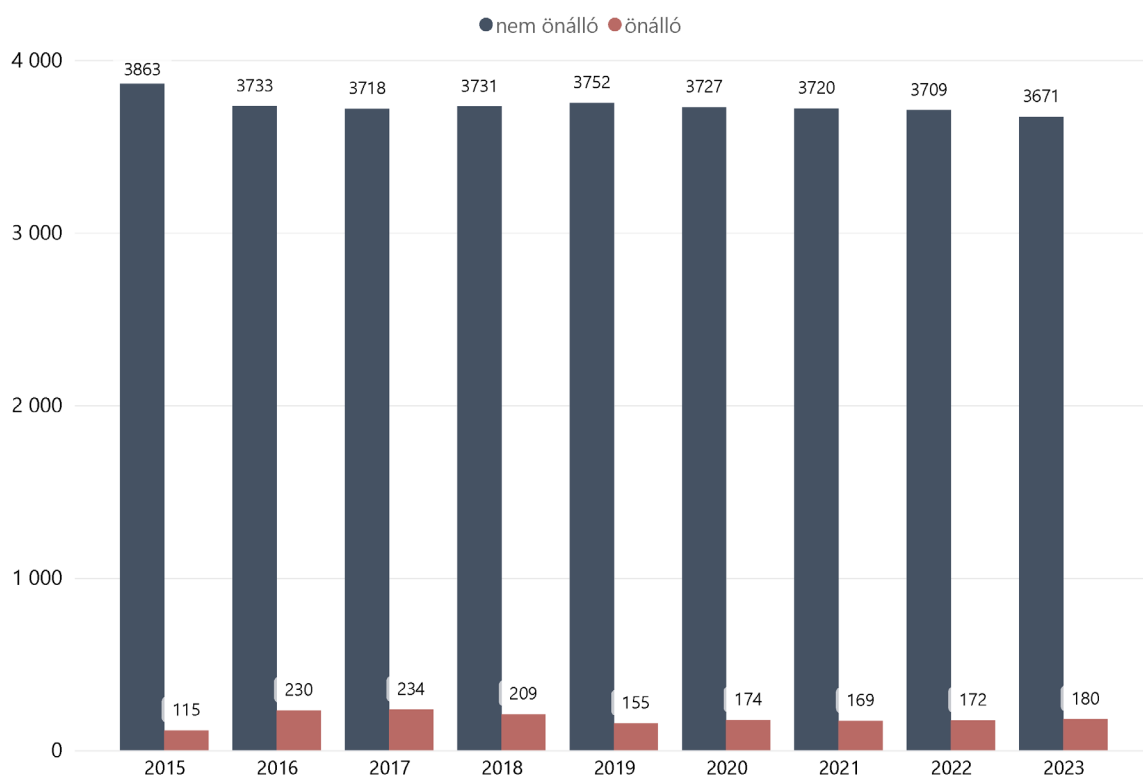
4. A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK SZÁMA FŐBB GAZDÁLKODÁSUK JELLEGE SZERINT

2023-ban gazdálkodását tekintve az összes könyvtári szolgáltatási pont közül mindössze 180, azaz alig 5 százalékuk volt önálló, döntő többségük tehát nem önállóan gazdálkodó intézmény (4. ábra).

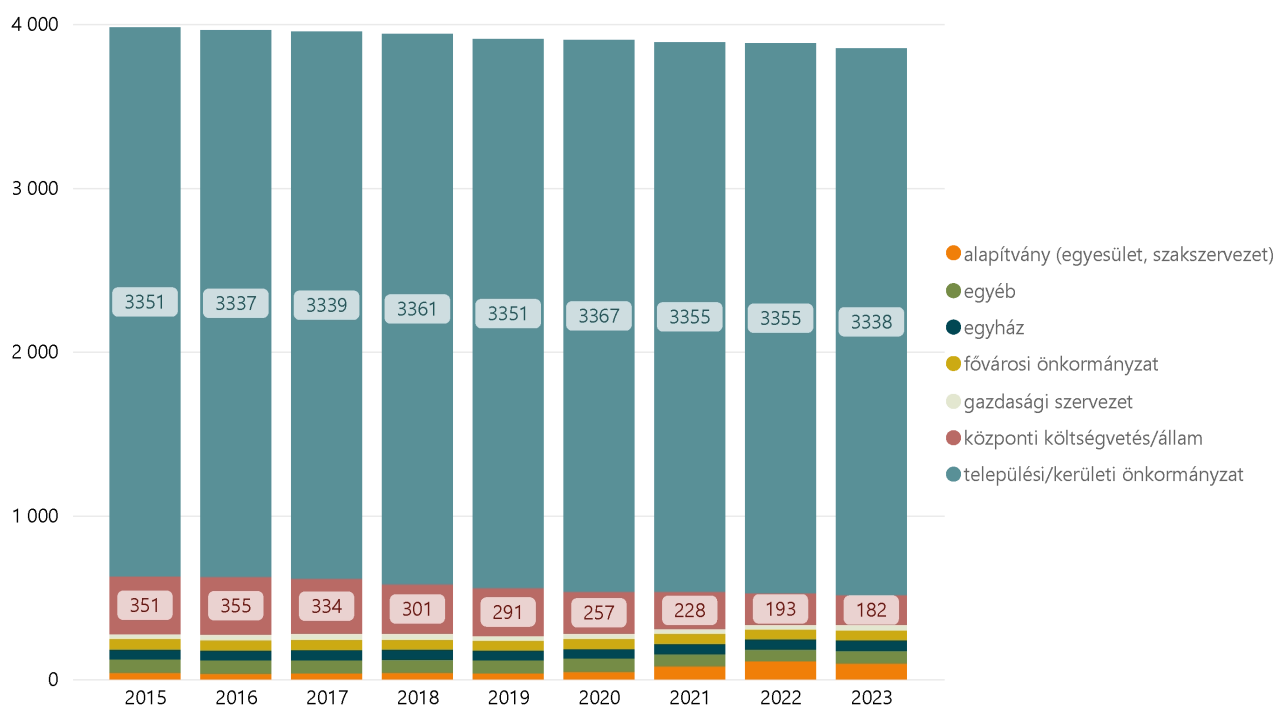
5. A KÖNYVTÁRI SZOLGÁLTATÁSI PONTOK SZÁMA A FENNTARTÓ JOGÁLLÁSA SZERINT

A magyarországi könyvtári hálózat legjelentősebb fenntartói a települési önkormányzatok, amelyek 2023-ban 3344 könyvtári szolgáltatási pontot (87%) finanszíroztak (5. ábra). A települési önkormányzatok mellett még a központi költségvetés szerepvállalása is említésre méltó, mivel 182 könyvtári szolgáltatási pont (5%) fenntartását közvetlenül az állam biztosítja. Az ilyen formában fenntartott intézmények száma (és aránya) 2015/2016 óta ugyan a felére csökkent, azonban ezzel párhuzamosan az alapítványi működtetésű könyvtárak száma közel a háromszorosára (35-ről 95-re) emelkedett.

4. ÁBRA: A KÖNYVTÁRI ADATSZOLGÁLTATÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
A GAZDÁLKODÁS JELLEGE SZERINT 2015–2023

5. ÁBRA: A KÖNYVTÁRI ADATSZOLGÁLTATÓK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA
A FENNTARTÓ JOGÁLLÁSA SZERINT 2015–2023

Magyar Nemzeti Múzeum
Közcgyűjteményi Központ

ORSZÁGOS
SZÉCHÉNYI
KÖNYVTÁR

KÉSZÍTETTE Havadi Gergő, Erdélyi Károly, Bebiák Magdolna
LEKTORÁLTA Szüts Etele, a Könyvtári Intézet igazgatója
OLVASÓSZERKESZTŐ Horváth Barnabás Dávid
LAPTERV Kóbor Szilvia

FELELŐS KIADÓ Rózsa Dávid, az MNMKG OSZK főigazgatója

A KÉZIRAT LEZÁRÁSA: 2024. november
2015–2023 (2024. évi 2. szám)
ISSN 2939-7405